

знань, умінь і досвіду в різних галузях науки, техніки, культури, спорту, безпосередньо не пов'язаних з професійною діяльністю; забезпечення задоволення варіативності духовних і фізичних потреб, їх розвиток.

Враховуючи зміну цільової орієнтації освіти – від точної виробничо-необхідної до перспективної практико-орієнтованої – проблема концептуальних положень організації безперервної освіти є своєчасною і такою, що потребує розв'язання. В контексті якісної підготовки фахівців вона стає актуальною, оскільки розглядається на суспільному, груповому, особистісному рівнях і окреслюється вимогами світового співтовариства.

Список використаних джерел:

1. Владиславлев А. П., Камалдинова Э. Ш. О развитии концепции непрерывного образования. – М., 1998. – 136 с.
2. Гершунский Б. С. Педагогические аспекты непрерывного образования // Вестник высшей школы. – 1987. – №8. – С.15-22.
3. Зуев В.М., Яценко В.Е. Непрерывное образование: проблемы и перспективы развития / под. ред. А.Я.Савельева. – М.: НИИВШ, 1988.
4. Концепция федеральной целевой программы развития образования на 2006-2010 гг. // Вестник образования. – 2005. – №20. – С.10-42.

5. Митина А.М. Теория образования в течении жизни в зару-бежной андрагогике // Педагогика. – №5. – 2005. – С.100-106.
6. Современная модель образования, ориентированная на решение задач инновационного развития экономики // Вестник образования России. – 2008. – №14. – С.28-80.
7. Стратегия 2020: от экономики «директив» к экономике «стимулов»: ежегодный экономический доклад общероссийской общественной организации «Деловая Россия», М., 2-3 июля 2008 г. [Электронный ресурс]. – URL:http://www.biblio-globus.ru/docs/Delovaya_Rossia.pdf/.
8. Cetron M. Our Life at the Turn of the 21st Century // The Educational Digest. – 1999. – Vol. 54. – №8.
9. Dave R. H. Lifelong Education and the School Curriculum. – Hamburg, UNESCO Institution. – 1993.
10. Educational Reforms. Bulletin of the UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific, Number 29. – Bangkok, 1989. [Электронный ресурс]. – URL:<http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs-2sq1/26.pdf>.

The article argues the possibility of improving training for based on the idea of continuing education. Selecting the background and are characterized by the principles of continuous education, examines international experience of its organization.

Key words: continuing education, training quality, training experts.

Отримано: 13.05.2011

УДК 372.8(53)

О. І. Ляшенко

Національна академія педагогічних наук України

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ – СТРАТЕГІЧНЕ ЗАВДАННЯ СЬОГОДЕННЯ

У статті описані центральні стратегічні завдання оновлення змісту загальної середньої освіти. Основна ідея пронизується через модернізацію профільного навчання та дидактику і методику навчального процесу.

Ключові слова: зміст загальної середньої освіти, освітній стандарт, профільне навчання.

За роки незалежності відбулося становлення української середньої школи як соціальної інституції самостійної України, що супроводжувалося формуванням законодавчої та нормативно-правової бази, удосконаленням мережі загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до освітніх потреб населення, демографічної та етнічної ситуації, створенням освітніх стандартів, навчальних планів і програм, виданням власних вітчизняних підручників і навчальних посібників тощо.

Як на нашу думку, на нинішньому етапі розвитку загальної середньої освіти одним із центральних стратегічних завдань постає оновлення її змісту. Це зумовлено не лише необхідністю приведення його до сучасного стану розвитку наукового знання, але й законодавчими вимогами. Адже згідно з Законом України "Про загальну середню освіту" державні освітні стандарти переглядаються кожні десять років.

За час дії нинішнього освітнього стандарту початкова школа пройшла два цикли навчання, основна – один повний цикл. Це дає підстави підвести перші підсумки, зробити належні висновки і внести необхідні корективи в сам стандарт та навчальні плани і програми як його нормативні засоби реалізації. Як зазначають експерти, учителі і методи, до основних недоліків цих документів слід віднести:

- перевантаженість окремих освітніх галузей навчальним змістом з огляду на кількість годин, передбачену Базовим навчальним планом на їх вивчення, що спричинило надмірну кількість предметів, в тому числі й однодінних;
- нечіткість і неконкретність вимог до освітніх результатів, що унеможливило їх адекватне вимірювання й оцінювання;
- нерациональний розподіл навчальних годин між інваріантним і варіативним освітніми компонентами, особливо в старшій школі, що не дало змоги повноцінно реалі-

зувати ідею особистісно орієнтованого навчання, зокрема забезпечити його профільну спрямованість;

- недостатнє відображення у змісті освіти його виховного потенціалу, націленості на розвиток творчих здібностей особистості, формування прийомів і стратегій творчої діяльності;
- недостатня збалансованість гуманітарного, природничо-математичного і технологічного складників у змісті освіти.

Звісно, зазначені недоліки мають бути виправлені. Тому в цьому році Міністерство освіти і науки, молоді та спорту спільно з Національною академією педагогічних наук та педагогічною громадськістю спрямували свої зусилля на оновлення Державного стандарту загальної середньої освіти. Нова редакція такого стандарту для початкової школи вже підготовлена і затверджена постановою Кабінету Міністрів України [4]. Зараз йде робота над удосконаленням змісту для основної і старшої школи: відбулося громадське обговорення на сайті Міністерства і прийнята концепція нової редакції Державного стандарту для основної і старшої школи, підготовлено перший варіант цього документу [5]. Звісно, оновлений зміст освітнього стандарту не може бути баченням лише окремих спеціалістів-предметників. Він має стати узгодженим колективним продуктом зусиль дидактів, методистів, учителів, тестологів, управлінців, загалом – теоретиків і практиків.

Які ж основні зміни відбудуться і які завдання постають перед сучасною школою відповідно до оновленої редакції Державного стандарту?

Насамперед слід зазначити, що змінена сама методологія оновлення змісту загальної середньої освіти, яка тепер ґрунтується на ціннісних засадах і стратегічних цілях розвитку сучасної школи [1; 2]. А це: зміцнення духовності, моралі, громадянських якостей, освоєння учнями цінностей культури; виховання і розвиток вміння і бажання вчитися, працювати,

творити; формування мовної культури, інформаційно-технологічної освіченості, екологічного світогляду, бажання і вміння зберігати і зміцнювати своє здоров'я тощо.

В основу стандарту покладено компетентнісний підхід у виборі змісту, у способах засвоєння навчального матеріалу та оцінюванні результатів навчання. У цьому зв'язку розширюється саме поняття змісту освіти, оскільки він окрім славновісних знань, умінь і навичок та ціннісних орієнтацій має враховувати особистий досвід учня, вплив освітнього середовища на його формування. За таких умов знання і вміння стають не метою навчання, а лише основою у засвоєнні предметних і ключових компетентностей, тобто стандарт задає не *що і які предмети* варто вивчати в школі, а прогнозує навчальні результати, які потрібно досягти з кожної освітньої галузі на певному рівні навчання – у початковій, основній і старшій школі.

Головним, на нашу думку, для основної школи має стати розвантаження навчальних програм від другорядного матеріалу, по можливості уникнення в навчальних планах одноденних курсів. На цій ланці загальної середньої освіти особливо гостро постає проблема подолання суперечностей між єдиними вимогами до виконання Державного стандарту і фактичною відсутністю гарантій держави зі створення відповідних умов з його впровадження, враховуючи територіальні, демографічні, матеріально-технічні та інші особливості функціонування шкіл (мається на увазі відмінності шкіл міської і сільської місцевості, ліцеїв, гімназій і так званих звичайних загальноосвітніх шкіл, малокомплектні і великі повносправні школи). Таке розшарування шкіл, а також можливості сімей за умовами навчання ставить під загрозу забезпечення рівного доступу до якісної освіти всіх, хто бажає одержати загальну середню освіту і продовжити навчання у вищому навчальному закладі [3].

Істотні недоліки спостерігаються також у дидактичному і методичному забезпеченні навчального процесу. Шкільні навчальні кабінети оснащені дидактичними засобами і обладнанням лише на чверть від потреби. Це при тому, що в країні немає налагодженої індустрії виготовлення навчальних приладів і шкільного обладнання, відсутні центри їх постачання для навчальних закладів, як це було донедавна.

Створена індустрія навчальної книги і жорстко централізована система замовлення та поширення підручників обмежили право вибору і вільний доступ споживача до навчально-методичної літератури. Водночас викликають нарікання якість підручників та навчальних посібників, брак дидактичних матеріалів і програмних засобів, що формують навчально-методичні комплекси, неможливість їх придбати навіть попри низьку якість та високі ціни. А без цього неможливо забезпечити високу якість освіти.

Значна частина підручників нового покоління за сутністю залишаються „старими” з огляду на методичні підходи і технологічну базу, оскільки не передбачають використання наявного потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні, зорієнтовані в багатьох випадках на застосування ілюстративно-пояснювального, репродуктивного методів навчання, слабо враховують зміну інформувальної навчальної парадигми на компетентнісну.

Певні зрушення у вирішенні частини нагальних проблем сучасної середньої школи можуть відбутися у зв'язку з прийняттям Державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій „Сто відсотків” на період до 2015 року та Державної цільової соціальної програми підвищення якості природничо-математичної освіти на період до 2015 року.

Для старшої ланки середньої школи провідною ідеєю залишається профільне навчання. Проблема профілізації старшої ланки загальної середньої освіти потребує нового погляду щодо її сутності й можливостей здійснення в сучасних умовах. Ідеться про повноцінне освітнє забезпечення на цьому ступені навчання життєвого вибору і професійного самовизначення учнівської молоді. Для цього, крім оновлення навчального змісту, слід сформувати ефективну мережу навчальних закладів, які забезпечуватимуть освітні

потреби старшокласників. Чільне місце в цій мережі мають посісти одно- або багатопрофільні ліцеї з відповідною базою і кадровим забезпеченням, що функціонуватимуть у містах і сільській місцевості, гімназії, загальноосвітні школи, здатні повноцінно реалізувати профільність навчання, а також професійно-технічні навчальні заклади, технікуми та інші заклади, у яких крім загальноосвітньої здійснюється професійна підготовка учнів і таким чином забезпечується технологічний навчальний профіль.

Попередній досвід організації профільного навчання засвідчив надмірний обсяг обов'язкового для всіх учнів (інваріантного) освітнього компонента. Тому стандарт має унормувати співвідношення між навчальними годинами, обов'язковими для вивчення (інваріантна складова), та тими, що зможуть обирати учні старшої школи як профільні (варіативна складова), встановивши його орієнтовно у відношенні 50 на 50 відсотків.

Зрозуміло, що це вимагатиме внесення відповідних змін до змісту інваріантного освітнього компонента. При цьому слід виходити передусім з того, що він має носити загальноосвітню, загальнокультурну, світоглядну спрямованість. Однією з пріоритетних його функцій повинен стати розвиток саме ключових компетентностей як необхідної основи успішної життєдіяльності людини в сучасному світі.

Варіативний освітній компонент у старшій школі слугує для забезпечення відповідного освітнього вибору учня, що зумовлений його здібностями, нахилами, пізнавальними інтересами і навчальними можливостями та орієнтований на майбутню професію. За бажанням учнів та за наявності необхідної навчально-матеріальної бази варіативний освітній компонент може бути спрямований також на здійснення початкової професійної підготовки школярів та здобуття ними певних професій. Змістовне наповнення варіативного освітнього компонента формується школою на основі державних програм відповідних навчальних предметів і курсів, затверджених Міністерством.

Таким чином, навчання в старшій школі здійснюється на двох рівнях. Більшість освітніх галузей вивчається на рівні обов'язкових для всіх вимог до результатів загальноосвітньої підготовки учнів, які визначає стандарт. Окремі галузі або їх складники (навчальні предмети, курси, факультативи) – на профільному рівні, за відповідними навчальними програмами, затвердженими Міністерством.

Вирішення більшості з цих завдань залежить від модернізації дидактичних систем, методик і педагогічних технологій, які спрямовуються на поступову перебудову підтримуючого типу навчання, який передбачає в основному опанування, підтримання і відтворення наявної культури і соціального досвіду, у навчання інноваційне, з широким використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Крім опанування здобутків цивілізації воно формує особистість, здатну вносити прогресивні зміни в існуюче соціально-культурне середовище, успішно розв'язувати проблемні ситуації, що постають як перед окремою людиною, так і перед суспільством загалом. Таке навчання передбачає постійне залучення учнів до активної навчальної діяльності, що характеризується інтенсивною різнобічною комунікацією суб'єктів діяльності, обміном інформацією, результатами діяльності учнів між собою і вчителем. Воно спонукає до ініціативності, творчого підходу та активної позиції в усіх видах значеної діяльності, передбачає не набуття, а здобуття, створення, конструювання знань, умінь, компетентностей самим учнем, що значно підвищує результативність. Як переконує зарубіжний і почасти вітчизняний досвід, результати такого навчання полягають у значно глибшому й усвідомленішому розумінні учнями сутності вивченого, сформованості здатності самостійно аналізувати й оцінювати навчальну та іншу інформацію, формулювати висновки, аргументовано відстоювати свої погляди, слухати інших, поважати альтернативну думку, працювати в групі, будувати конструктивні стосунки з її членами і визначати своє місце в ній.

Список використаних джерел:

1. Біла книга національної освіти України. – К.: НАПН України, 2010.

2. Савченко О.Я. Системний підхід до модернізації змісту загальної середньої освіти / О.Я. Савченко // Рідна школа. – 2010. – № 2.
3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти України. – К. : НАПН України, 2011.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 № 462 "Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>.
5. Концепція нової редакції Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти. [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/gr/obg/2011/konts_22_03_2011.doc.

In the articles described central strategic tasks of update maintenance of universal middle education. A basic idea is pierced through modernization of type studies and didactics and method of educational process.

Key words: table of contents of universal middle education, educational standard, type studies.

Отримано: 1.09.2011

УДК 378.14

Н. Л. Мыслинская

Калужский государственный университет им. К. Э. Циолковского

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ФОРМИРОВАНИЯ ФИЗИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ В ПОДГОТОВКЕ УЧИТЕЛЯ ФИЗИКИ

В статье представлены теоретические вопросы и практические пути формирования методологической компетентности при подготовке учителя физики. Приводятся примеры заданий и задач методологического характера.

Ключевые слова: обучение физике, физические понятия, методологический аспект, подготовка учителя, физические задачи, компетентность.

Федеральный государственный образовательный стандарт РФ третьего поколения ВПО по направлению 050100 «Педагогическое образование» декларирует ступенчатый характер обучения, включающий подготовку бакалавров (бакалавриат) и магистров (магистратура). Данный стандарт образования основным подходом подготовки обучающихся определяет формирование необходимо-обязательных общекультурных и профессиональных компетенций. Особенностью требований стандарта к подготовке бакалавров и магистров является значительное усиление гуманитарной составляющей обучения и, в частности, методологического аспекта, включающего знания «основных характеристик современной естественно-научной картины мира, места и роли человека в природе», способности «анализировать мировоззренческие, социально и личностно значимые философские проблемы», реализуя умения в образовательном процессе [1].

В научно-методическом плане накоплен значительный потенциал реализации методологического аспекта при обучении физике благодаря работам В.Ф. Ефименко, Г.М. Голина, В.А. Любичанковского, В.Н. Мощанского, В.В. Мултановского, Н.П. Семькина, Б.И. Спасского, А.В. Усовой и других.

В то же время в последние годы (4-5 лет) со стороны учителей заметно снизилось внимание к формированию методологических знаний учащихся при обучении физике. Этому способствовали, можно предположить, с необходимостью подготовки учащимися к сдаче ЕГЭ, а кроме того, введение профильности обучения, что повлекло уменьшение времени на изучение предмета.

В сложившейся ситуации является актуальной активизация подготовки будущего учителя физики к деятельности в данном аспекте, показав ее значимость для развития личности учащегося, в том числе и самого учителя.

Данная статья ставит своей задачей кратко представить направление и средства подготовки студентов к реализации методологического аспекта в обучении физике. В перспективе же необходимо создание новых учебных пособий для учителя в рассматриваемом плане в условиях профильности обучения и внесение соответствующих вопросов в ЕГЭ.

Под методологией в самом общем смысле понимают учение о структуре, логической организации, методах и средствах деятельности. Иначе говоря, методология – это основа деятельности. Выделяется ряд уровней методологии и в частности: философский, общенаучный, отдельного исследования, отдельного эксперимента [8]. В той или иной мере все выделенные уровни должны быть реализованы при обучении физике и, если основная тенденция

образования – рассматривать обучение как учебную модель науки, то «это прежде всего означает постановку системы образования на надежную методологическую основу» [5]. Применительно к обучению физике можно выделить следующий спектр методологических вопросов: методологические вопросы, связанные с терминологией (термины); методологические вопросы, связанные со знанием о знаниях (физическом явлении, физической величине, физическом законе, теории, объекте и т.д.); методологические вопросы, связанные с общенаучными методами познания (наблюдением, экспериментом, гипотезой, моделированием, идеализацией, абстрагированием, сравнением, аналогией, математическим методом, мысленным экспериментом); методологические вопросы, связанные с формированием представлений о физической картине мира (ФКМ) и естественно-научного мировоззрения (миропонимания) – одной из главных задач обучения физике; методологические вопросы, связанные с конкретным исследованием с последующей организацией исследовательской работы обучающихся [2, 3, 4, 5, 7, 8, 10].

Подготовка студентов к овладению методологическими компетенциями – процесс целенаправленный, длительный и должен включать не только информационную, но и практическую составляющую. Под практической составляющей формирования методологических умений понимается разработка студентами методологических ориентиров (планирование и содержание соответствующих вопросов при изучении конкретных тем курса физики), решение и составление вопросов и задач методологического содержания, дополнение задач, помещенных в использующиеся в школьной практике учебные пособия, вопросами и акцентами методологического характера, разработка спектров и моделирование уроков в аудиторных условиях и проведение занятий с учащимися в реальных условиях школы на педагогической практике. Практическая деятельность студентов необходимо основывается на теоретической базе о формировании физических понятий и содержания методологических вопросов обучения (лекции). Каждое физическое понятие (совокупность знаний об объекте, свойствах объекта, его признаках и связях) имеет определенный объем, то есть то содержание, которое известно на современном уровне развития науки. Физические понятия можно классифицировать как философские, общенаучные, применяемые в других науках, математические, понятия, отражающие стороны, качества физических явлений или объектов [8]. Применительно к обучению студенту необходимо знать статус понятия и объем понятия, который обусловлен образовательным стандартом и принятой программой изучения физики на данном этапе обучения. По